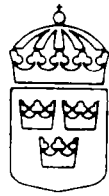

Regeringens proposition 1987/88:8

om delegerad beslutanderätt i vissa
domstolsärenden, m. m.

Prop.
1987/88:8

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har tagits upp i
bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 24 september 1987.

På regeringens vägnar

Kjell-Olof Feldt

Anna-Greta Leijon

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att beslutanderätten i vissa enklare domstols-
ärenden skall kunna delegeras till icke lagfaren personal vid tingsrätter-
na.

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 januari 1988.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1987:799) om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden i paragrafens lydelse enligt lagen (1987:799) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §¹

Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten hava den sammansättning som anges i tredje stycket,

om ärendet är tvistigt,

om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller

om ärendet angår

1. tillstånd till äktenskap enligt 2 kap. 2 § äktenskapsbalken,

2. talan mot överförmyndares beslut,

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond eller tillstånd till vinstutdelning i bolag eller till fusion,

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt äktenskapsbalken, lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem eller föräldrabalken, och annars av minst tre och högst fyra lagfarna domare. När nämndemän ingår i rätten, skall 14 kap. 17 § äktenskapsbalken tillämpas.

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att *ärenden som avser förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap får handläggas av en tjänsteman som inte är lagfaren.*

Regeringen får för andra fall än som än som avses i andra stycket föreskriva att *tjänstemän som inte är lagfarna får handlägga ärenden som är av enkel beskaffenhet och som avser*

1. *förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man,*

2. *inskrivning av förmynderskap eller godmanskap,*

3. *avträdande av egendom till förvaltning av boutredningsman och förordnande eller entledigande av boutredningsman.*

¹ Senaste lydelse 1987:799.

4. förordnande av bodelningsförrättare,

5. förordnande av skiftesman vid arvskifte, eller

6. dödande av handlingar och in-teckningar enligt lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling, dock ej i fall som avses i 12 a § nämnda lag.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 24 september 1987.

Närvarande: statsrådet Feldt, ordförande, och statsråden Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, S. Andersson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist

Föredragande: statsrådet Leijon

Proposition om delegerad beslutanderätt i vissa domstolsärenden, m. m.

1 Inledning

Regler om vem som får fatta beslut i mål och ärenden hos tingsrätterna finns i olika lagar och andra författningar. I allmänhet bygger reglerna på att en eller flera lagfarna yrkesdomare deltar i handläggningen. I fråga om vissa slag av mål och ärenden finns dock möjlighet att delegera beslutanderätten till tingsnotarier eller icke rättsbildade tjänstemän (domstolsbiträden).

Domstolsverket har utrett möjligheterna och lämpligheten att delegera beslutanderätt till notarier och domstolsbiträden även i vissa slag av mål och ärenden, där sådan delegering för närvarande inte är tillåten. Utredningen har redovisats i domstolsverkets rapport (1986:3) Beslutsdelegation i mål och ärenden vid tingsrätt.

Rapporten överlämnades i augusti 1986 till regeringen. Domstolsverket hemställde därvid om sådana författningsändringar att beslutanderätt skall kunna delegeras till tingsnotarier och domstolsbiträden i vissa typer av ärenden. Den delegering som sker till biträden bör enligt verket till en början ges formen av en försöksverksamhet.

Jag skall i det följande ta upp de frågor om delegering av beslutanderätt som omfattas av domstolsverkets hemställan och som kräver lagstiftningsbeslut av riksdagen. Frågorna rör endast delegering till domstolsbiträden.

Om mitt lagförslag godtas kommer jag senare att föreslå regeringen förordningsbestämmelser som närmare reglerar hur delegering skall ske. För riksdagens information kommer jag dock att redan i detta ärende översiktligt redovisa vilka avgränsningar som bör göras.

Till protokollet bör som *bilaga 1* fogas utredningens sammanfattning av rapporten i de delar som jag nu avser att ta upp. Utredningens lagförslag i dessa delar bör fogas till protokollet som *bilaga 2*.

Rapporten har remissbehandlats. *Remissyttranden* har avgetts av riksåklagaren, statskontoret, hovrätten över Skåne och Blekinge, hovrätten för Västra Sverige, hovrätten för Nedre Norrland, Sollentuna tingsrätt, Nyköpings tingsrätt, Västerås tingsrätt, Mora tingsrätt, Norrköpings tingsrätt, Eksjö tingsrätt, Kalmar tingsrätt, Kristianstads tingsrätt, Malmö tingsrätt, Halmstads tingsrätt, Göteborgs tingsrätt, Sjuhäradsbygdens tingsrätt, Sandvikens tingsrätt, Sundsvalls tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt, Luleå tingsrätt, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Föreningen Sveriges statsåklagare, Centralorganisationen SACO/SR samt Tjänstemännens Centralorganisation (TCO). TCO har överlämnat ett yttrande från Statstjänstemannaförbundet (ST). En sammanfattning av remissyttrandena har upprättats inom justitiedepartementet och finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (2425-86).

2 Föredragandens överväganden

Mitt förslag: Domstolsbiträden vid tingsrätt skall i den utsträckning som regeringen föreskriver få handlägga och avgöra ärenden som avser avträdande av egendom till förvaltning av boutredningsman, förordnande eller entledigande av boutredningsman, förordnande av bodelningsförrättare eller skiftesman vid arvskifte samt vissa ärenden enligt lagen (1927:85) om dödande av förekommen handling.

Domstolsverkets förslag: Överensstämmer i stort sett med mitt förslag.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av nästan alla remissinstanser. Från något håll ifrågasätts om förslaget innebär några rationaliseringsvinster.

Skälen för mitt förslag: Delegering av handläggaruppgifter till domstolsbiträden har redan skett i fråga om flera slag av mål och ärenden vid tingsrätt. Här kan särskilt nämnas sådan delegering som avser handläggning av inskrivningsärenden (jfr prop. 1979/80:100 bil. 5 s. 45, SFS 1980:553), mål om betalningsföreläggande (jfr prop. 1983/84:78, JuU 15, rskr.152, SFS 1984:133 och 184) och förmynderskapsärenden (jfr prop. 1984/85:4, JuU 7, rskr. 71, SFS 1984:1032 och 1985:35). Delegeringen har alltid inletts i form av försöksverksamhet.

Domstolsverket har utvärderat den hittills genomförda verksamheten med delegering till domstolsbiträden. Utvärderingen har redovisats i

rapporterna (1982:6) Delegationsreformen inom inskrivningsväsendet resp. (1987:2) Beslutsdelegation i betalningsföreläggande och förmyndarskap. Av utvärderingarna framgår att delegeringen har gett övervägande positiva erfarenheter.

För egen del vill jag inledningsvis framhålla att delegering av arbetsuppgifter kan vara ett verksamt sätt att rationalisera domstolsarbetet. Detta är självfallet av stor betydelse i det rådande statsfinansiella läget med knappa resurser. Men delegering skall inte bara ses som en rationalisering i besparingssyfte. Domarpersonal kan genom delegering avlastas mer eller mindre rutinbetonade arbetsuppgifter samtidigt som andra personalkategorier får mer ansvarsfyllda uppgifter. Som riksdagen nyligen har uttalat (JuU 1986/87:25 s. 5, rskr. 202) är delegering därigenom en personalutvecklande åtgärd, ägnad att ge alla berörda personalgrupper större arbetstillfredsställelse. Genom att domarpersonal kan avlastas enklare uppgifter och rutinbetonade göromål och i stället kan inrikta sig på de arbetsuppgifter som kräver mer ingående juridisk sakkunskap har delegeringen också ett värde från rättssäkerhetssynpunkt.

När arbetsuppgifter delegeras måste givetvis det delegeringsbara området begränsas till sådana mål och ärenden och verksamheten utövas under sådana former att kvalitén i rättskipningen och rättsvården i övrigt kan behållas på hittillsvarande höga nivå.

Mot bakgrund av dessa överväganden finns det enligt min mening skäl att nu gå vidare på den inslagna vägen och undersöka om arbetsuppgifter kan delegeras även på andra områden än de hittills prövade.

Domstolsverkets förslag innebär att domstolsbiträden bör ges möjlighet att, i den utsträckning regeringen bestämmer, handlägga och fatta beslut i ärenden som avser

- avträdande av egendom till förvaltning av boutredningsman och förordnande eller entledigande av boutredningsman,
- förordnande av skiftesman vid bodelning eller arvskifte,
- dödande av vissa typer av förkomna handlingar och dödande av vissa slags in-teckningar utan att handlingarna kan företes.

Förslaget berör ärenden som avses i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden (ärendelagen). Enligt 6 § ärendelagen är tingsrätten vid handläggningen av dessa slag av ärenden domför med en lagfaren domare. Om ärendet är tvistigt eller om det annars finns särskild anledning skall dock rätten bestå av tre eller fyra lagfarna domare. I vissa fall skall nämndemän medverka.

En tingsnotarie med minst ett år och sex månaders tjänstgöringstid får förordnas att handlägga sådana ärenden enligt ärendelagen som kan avgöras av ensamdomare. Förordnandet får dock inte avse ärenden som är vidlyftiga eller svåra eller som av någon annan orsak kräver särskild erfarenhet (19 § förordningen /1979:572/ med tingsrättsinstruktion, omtryckt 1986:206).

I det följande skall jag närmare behandla de ärendetyper som domstolsverket har föreslagit att domstolsbiträden skall kunna få förordnande att handlägga.

2.1 Förutsättningar för delegering

2.1.1 Boutredningsman

Regler om *avträdande av egendom till boutredningsman* finns i 19 kap. 1 § ärvdabalken (ÄB). Reglerna innebär att rätten på begäran av en dödsbodelägare eller en testamentsexekutor skall förordna att egendom skall avträdas till förvaltning av boutredningsman. Rätten skall vidare utse någon att i egenskap av boutredningsman handha förvaltningen. Under vissa förutsättningar är även vissa andra personer än de nyss nämnda ansökningsberättigade. Någon ovillkorlig rätt att utverka ett beslut om boets avträdande till förvaltning av boutredningsman har dessa emellertid inte.

Enligt min mening bör det kunna anförtros åt domstolsbiträden att fatta beslut i fråga om sådana ärenden som avser ansökningar gjorda av dödsbodelägare eller testamentsexekutor. I dessa fall innefattar rättens ställningstagande ingen närmare prövning av behovet av förvaltning genom boutredningsman. Den föreslagne boutredningssmannen bör vara känd för tingsrätten och genom tidigare förordnanden ha erfarenhet från sådana uppdrag. Är den som föreslås advokat eller anställd som jurist vid advokatbyrå bör det i allmänhet inte råda någon tvekan om lämpligheten.

Självfallet får det inte råda någon oenighet om personvalet. I så fall är ärendet tvistigt och får inte handläggas av ensamdomare.

Från delegering bör undantas ärenden där kravet på särskild kompetens hos boutredningssmannen är framträdande eller där ärendet på grund av internationell anknytning eller av annan anledning typiskt sett kan vara komplicerat. Om dödsboet är av större omfattning och flera boutredningsmän behöver förordnas är det heller inte lämpligt att lägga avgörandet på biträdespersonal. Detsamma gäller sådana fall när interimistiska beslut erfordras.

I likhet med domstolsverket anser jag därför att delegering bör kunna ske under följande särskilda förutsättningar:

- ansökan skall göras av dödsbodelägare eller testamentsexekutor,
- förordnandet får avse endast *en* boutredningsman,
- det måste stå klart att den föreslagne boutredningssmannen är lämplig för uppdraget,
- den avlidne var vid dödsfallet svensk medborgare och hade hemvist i Sverige,
- interimistiska förordnanden får inte vara påkallade.

En boutredningsman som har slutfört sitt uppdrag får ansöka hos rätten om att bli *entledigad* (19 kap. 15 § ÄB, ändrad senast genom SFS 1987:231). Om boutredningssmannen därvid påstår att uppdraget är slutfört och ingen av dödsbodelägarna invänder mot detta kan rätten normalt bifalla framställningen utan närmare prövning. Liksom domstolsverket anser jag att handläggningen av sådana ärenden bör kunna delegeras till domstolsbiträden.

2.1.2 Bodelningsförrättare och skiftesman

Skiftesman kan förordnas av rätten i samband med bodelning (13 kap. 1 § giftermålsbalken, omtryckt 1978:854) eller arvskifte (23 kap. 5 - 7 §§ ÄB).

Den 1 januari 1988 ersätts giftermålsbalken av den nya äktenskapsbalken; prop. 1986/87:1, LU 18, rskr. 159, SFS 1987:230 (ÄktB). Samtidigt träder vissa ändringar i 23 kap. ÄB i kraft (SFS 1987:231).

ÄktB innebär vissa ändringar i reglerna om bodelning. Bl.a. avskaffas institutet boskillnad. Som följd därav kommer bodelning i anledning av boskillnad inte längre att förekomma. Däremot skall bodelning liksom hittills ske när ett äktenskap upplöses (1 kap. 5 § och 9 kap. 1 § ÄktB). Benämningen skiftesman ändras till bodelningsförrättare. Förfarandet vid förordnande av bodelningsförrättare motsvarar vad som redan nu gäller i fråga om förordnande av skiftesman. Det innebär att om makarna inte kan enas om bodelningen har vardera maken en ovillkorlig rätt att begära att en bodelningsförrättare förordnas (17 kap. 1 § ÄktB).

Om delägarna i ett dödsbo inte kan enas om arvskifte får rätten förordna en skiftesman på begäran av en dödsbodelägare. Hinder mot att förordna en skiftesman i ett dödsbo föreligger dock om boet står under förvaltning av boutredningsman eller testamentsexekutor eller om delägarna har slutit avtal om sammanlevnad i oskiftat bo (23 kap. 5 § och 24 kap. 6 § ÄB).

Bestämmelser om bodelning finns också i lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem. Enligt dessa regler skall bostad och bohag som är gemensamma för en ogift kvinna och en ogift man som bor tillsammans under äktenskapsliknande förhållanden under vissa förutsättningar fördelas mellan samborna genom bodelning. Beträffande förordnande av bodelningsförrättare hänvisar lagen (20 §) till reglerna i ÄktB. Lagen träder i kraft den 1 januari 1988. Samtidigt träder lagen (1987:813) om homosexuella sambor i kraft (prop. 1986/87:124, LU 24, rskr. 350). Enligt den lagen skall vad som gäller om sambor enligt bl.a. lagen om sambors gemensamma hem tillämpas även på personer som bor tillsammans i ett homosexuellt förhållande.

Jag anser liksom domstolsverket att ärenden om förordnande av skiftesman (bodelningsförrättare) vid upplösning av äktenskap och vid arvskifte lämpar sig väl för delegering till domstolsbiträden, förutsatt att ärendena är okomplicerade, parterna ense om att skiftesman (bodelningsförrättare) skall förordnas och personvalet otvistigt. De uttalanden om dokumenterad kompetens som jag gjorde i avsnittet om boutredningsman är självfallet tillämpliga även i dessa fall. Under motsvarande förutsättningar bör enligt min mening delegering kunna ske i ärenden enligt de nyss nämnda lagarna om sambor. Dessa lagar har ju tillkommit efter utarbetandet av domstolsverkets rapport och har därför inte kunnat beaktas av verket.

Även om det inte finns anledning att befara att de ändringar på familjerättens område som jag nu har nämnt kommer att komplicera handläggningen av eller försvåra bedömningen i de ifrågakvarande ärendena, anser jag det dock vara lämpligt att avvakta en tid med att öppna möjlig-

het till delegering till domstolsbiträden i ärenden som rör samboförhållanden. Av praktiska skäl bör det emellertid redan i detta lagstiftningsärende göras en sådan ändring i ärendelagen att delegering blir möjlig. Jag kommer att uppmärksamt följa tillämpningen av de nya sambo-reglerna och avser att för regeringen anmäla frågan om en ändring i tingsrättsinstruktionen avseende även den typen av ärenden, när tillräckliga erfarenheter vunnits.

Från området för delegering bör undantas sådana ärenden där kravet på kompetens hos skiftesmannen (bodelningsförrättaren) är särskilt framträdande eller där internationell anknytning kan göra forumfrågan svårbedömd (jfr 10 kap. 9 § rättegångsbalken). Jag anser således, i likhet med domstolsverket, att domstolsbitrådets beslutanderätt i dessa fall bör begränsas till områden där det endast är fråga om att utse *en* skiftesman (bodelningsförrättare) samt minst en av makarna (samborna) vid ansökningsstillfället har fast hemvist i Sverige och bägge makarna (samborna) är svenska medborgare.

2.1.3 Dödande av handlingar m.m.

Regler om dödande av förkomna handlingar m.m. finns i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling (omtryckt 1981:770). Enligt 1 § (ändrad senast 1984:658) får vissa i paragrafen angivna slag av fordringshandlingar dödas på begäran av den som har förlorat handlingen under förutsättning att det kan antas att handlingen har förstörts eller kommit bort. Handläggningen innefattar dels en sannolikhetsprövning av om handlingen är förkommen, dels ett kungörelseförfarande. Prövningen kan i regel göras summarisk.

Merparten av de ärenden som gäller dödande av förkommen handling avser pantbrev eller vilandebevis på grund av inteckning i fast egendom eller tomträtt. De kan också avse intecknade fordringshandlingar av motsvarande slag. Handlingarna är normalt lätta att identifiera eftersom de finns registrerade i inskrivningsmyndigheternas (tingsrätternas) fastighetsböcker, tomträttsböcker och inskrivningsregister (jfr 22 kap. 5 och 15 §§ jordabalken) resp. det vid Malmö tingsrätt förda företagsinteckningsregistret (jfr 4 kap. 1 § lagen /1984:649/ om företagshypotek). Jag delar domstolsverkets uppfattning att delegering av beslutanderätten till domstolsbiträden bör kunna ske i dessa fall.

Delegering bör däremot inte komma i fråga när ärendet rör andra slag av handlingar såsom växlar och konossement. I dessa fall kan svårigheter uppstå vid handläggningen. Det krävs också tämligen ingående juridiska kunskaper för att rätt kunna bedöma till vilken typ av fordringshandling som en viss handling är att hänföra.

Ett dödningförfarande av delvis annat slag än det nyss beskrivna regleras i 13 § lagen om dödande av förekommen handling. Bestämmelserna innebär bl. a. att om det inte är känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och det har förflutit tio år från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansö-

ka om att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes. Handläggningen innefattar ett kungörelseförfarande och företer stora likheter med förfarandet vid dödning enligt 1 §.

Som domstolsverket funnit talar goda skäl för att man öppnar möjlighet att i okomplicerade fall delegera beslutanderätten också i den här ärendetypen till domstolsbiträden. Jag biträder alltså förslaget även i denna del.

Om en handling inte har kunnat anträffas vid utmätning eller konkurs, kan den enligt 12 a § dödas på begäran av kronofogdemyndigheten eller konkursförvaltaren. Förutsättningen är att det kan antas att handlingen undanhålls. Beträffande dödningsförfarandet i dessa fall gäller vissa särskilda regler. Förfarandet är mer komplicerat och innefattar ställningstaganden av juridisk natur. Någon delegering av dessa ärenden bör därför inte äga rum.

Jag vill också framhålla att vissa ärenden, bl.a. sådana som gäller in-teckningar i luftfartyg och skeppsbygge, kan kräva kvalificerade juridiska bedömningar. Liksom domstolsverket anser jag att beslutanderätten i sådana ärenden bör ligga kvar hos juristpersonalen.

Utrymmet för delegering till domstolsbiträden bör därför enligt min mening begränsas till ärenden som avser in-teckning i fast egendom eller tomträtt eller företagsin-teckning.

2.1.4 Andra typer av mål och ärenden

I domstolsverkets rapport diskuteras en delegering även av vissa andra typer av mål eller ärenden, bl.a. mål om äktenskapsskillnad efter gemensam ansökan och om vårdnad. Verket har dock funnit att delegering inte bör ske i dessa fall. Bedömningen har delats av flertalet remissinstanser.

Även jag anser det lämpligt att för närvarande - bl.a. med tanke på det förestående ikraftträdandet av den nya äktenskapsbalken - begränsa utvidgningen av delegeringsmöjligheterna till de ärendetyper som domstolsverket har föreslagit. Jag vill emellertid samtidigt tillägga att jag inte är främmande för tanken att längre fram öppna möjlighet för domstolsbiträden att avgöra exempelvis enkla mål om äktenskapsskillnad. Härför krävs emellertid ytterligare överväganden.

2.2 Det delegeringsbara områdets gränser

Som jag redan anfört krävs det en ändring i ärendelagen för att åstadkomma den utvidgade delegering som jag nu redogjort för. Liksom i tidigare fall bör man i ärendelagen ta in en uppräknig av de ärendetyper där delegering skall kunna förekomma. Dessutom bör det redan av lagen framgå att en grundläggande förutsättning för delegering är att det gäller ärenden av enkel beskaffenhet. En bestämmelse av detta innehåll bör därför nu införas i lagen. Härigenom åstadkoms ingen faktisk ändring vad gäller förutsättningarna för när delegering får ske; även vid tidigare utvidgningar av delegeringsmöjligheterna har endast ärenden av enkel beskaffenhet kommit i fråga.

En lagreglering av det delegeringsbara området kan av naturliga skäl inte göras alltför detaljerad. Därför bör, efter mönster av vad som hittills tillämpats, de begränsningar i delegeringsmöjligheterna som jag har beskrivit i anslutning till de olika ärendetyperna närmare preciseras genom regler i förordning. Där bör vidare tas in en bestämmelse som ansluter till lagtexten och som innebär att delegering får ske endast i enkla ärenden och således inte i ärenden som är av vidlyftig eller svår beskaffenhet eller vars handläggning av annan orsak kräver särskild kunskap eller erfarenhet. Vidare bör föreskrivas att delegering får ske endast till domstolsbiträden som har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Genom sådana föreskrifter skapas en garanti för att delegering inte sker när det kan äventyra rättssäkerheten.

Jag vill erinra om att bestämmelserna i ärendelagen om att tvistiga ärenden m.m. skall handläggas av lagfarna domare innebär en inskränkning i den behörighet som kan delegeras till ett domstolsbiträde. Bestämmelserna medför att ett biträde inte får avgöra t. ex. ett ärende där en motpart har framställt invändningar mot ansökningen.

2.3 Genomförande, utbildning m. m.

Innan permanenta regler om delegering införs bör, som domstolsverket har föreslagit, förfarandet prövas i form av en *försöksverksamhet* på sätt som skett tidigare vid utökad delegering till domstolsbiträden. De grundläggande bestämmelserna om delegering i de ärendetyper som jag behandlat i detta lagstiftningsärende bör, som jag nyss framhållit, tas in i ärendelagen. Ärendelagens 6 § har nyligen i annat sammanhang ändrats med ikraftträdande den 1 januari 1988 (prop. 1986/87:86, LU 26, rskr. 247, SFS 1987:799).

Bestämmelser om försöksverksamheten bör utfärdas av regeringen i förordningsform. Förordningen bör bl.a. innehålla föreskrifter om de begränsningar i delegeringsmöjligheterna som jag beskrivit i det föregående. Om försöksverksamheten faller ut väl bör förordningen så småningom kunna ersättas av permanenta regler i tingsrättsinstruktionen.

Redan nu arbetar domstolsbiträden i stor utsträckning med domstolsärenden genom att på olika sätt bereda ärendena för avgörande och bl. a. sätta upp förslag till beslut. Innan de anförtros att handlägga ärenden självständigt bör dock, som domstolsverket anfört, de biträden som kommer i fråga för delegering genomgå särskild *utbildning*. Det är en uppgift för domstolsverket att svara för den utbildningen. Den av verket utarbetade handboken Ärendehandbok -Tingsrätt, som redan i dag används vid tingsrätterna, bör kunna utgöra ett gott underlag såväl för utbildningen som för det praktiska hanterandet av de delegerade ärendena. Kostnaderna för utbildningen torde rymmas inom befintliga medelramar.

Domstolsverket har beräknat det totala antalet ärenden vid tingsrätterna som lagändringen skulle omfatta till ca 7000 per år. Därav avser ca 3000 förordnande eller entledigande av boutredningsman, ca 1000 förordnande av skiftesman och ca 3 000 dödande av förkommen handling.

Antalet ärenden som skulle komma i fråga för delegering till domstolsbiträden är givetvis lägre redan med hänsyn till de föreslagna begränsningarna i delegeringsmöjligheterna. Det är vanskligt att räkna med några direkta besparingar för domstolsväsendet som en följd av förslagen. *Effekterna* torde i första hand bli ett rationellare personalutnyttjande, en snabbare handläggning och en större arbetstillfredsställelse hos de personalkategorier som berörs.

Den nu förordade ändringen i ärendelagen är av sådan beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse (jfr prop. 1984/85:4 s. 5).

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1987:799) om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden.

4 Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta lagförslaget.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning av domstolsverkets rapport (1986:3) Beslutsdelegation i mål och ärenden vid tingsrätt

Under senare år har beslutsbefogenheterna vid tingsrätterna i viss utsträckning delegerats till biträdespersonal. Erfarenheterna av detta har varit mycket goda både när det gäller kraven på kvalitet i avgörandena och på tingsrätternas effektivitet.

De goda erfarenheterna har gjort att DV har beslutat att en inventering skall göras vid tingsrätterna för att undersöka om ytterligare grupper av mål och ärenden kan delegeras.

En inventering av områden där delegation kan komma i fråga görs i *avsnitt 2* i rapporten. Sammanfattningsvis konstateras där att delegation från jurist *till biträde* bör övervägas vidare i följande fall.

Domstolsärenden

- Ärenden om dödande av förkomna inteckningshandlingar/pantbrev och dödande av inteckning utan handlingens företeende, ärenden om förordnande av boutredningsman och skiftesman samt ärenden om entledigande av boutredningsman, dock endast då uppdraget slutförts.

I *avsnitt 3* övervägs närmare i vilka fall det kan vara lämpligt att delegera beslutanderätten. Bl. a. följande allmänna förutsättningar anses böra vara uppfyllda för att delegation skall vara lämplig (*avsnitt 3.1*).

- Rättssäkerheten skall bibehållas på hög nivå.
- Kvaliteten i tingsrätternas avgöranden skall vara oförändrat hög.
- Tvistiga mål eller ärenden skall inte delegeras till biträdespersonal.
- Muntliga förhandlingar skall inte hållas av domstolsbiträden.
- I mål där förlikningsverksamhet eller aktiv processledning kan bli aktuell bör delegation inte komma i fråga.
- Mål eller ärenden där skälighetsbedömningar måste göras bör inte delegeras till biträdespersonal.
- Mål eller ärenden som innehåller stora och komplicerade frågor och som ställer krav på särskild erfarenhet skall inte delegeras.
- För att det skall vara rationellt med delegation bör det röra sig om ett större antal homogena mål/ärenden eller delfrågor som förekommer frekvent.
- Delegation får inte innebära att notarieutbildningen försämras.
- Delegation bör utgöra en personalutvecklande åtgärd för biträdespersonalen.
- Någon större förändring i personalkategoriernas kompetensområden skall inte ske.

- Personalstrukturen vid tingsrätterna skall inte ändras.

Prop. 1987/88:8

I avsnitt 3.2.1 behandlas närmare hur de domstolsärenden som kan delegeras till domstolsbiträden bör avgränsas.

Utbildningsfrågor, effekter samt genomförande och uppföljning behandlas i avsnitten 5 - 7.

Domstolsverkets
Förslag till
Lag
om ändring i lagen (1946:807) om handläggning av
domstolsärenden

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1946:807) om handläggning av domstolsärenden skall ha nedan angiven lydelse.

6 § Underrätt är vid handläggning av ärende domför med en lagfaren domare, om ej annat följer av vad som föreskrives nedan i denna paragraf.

Vid annan handläggning än som sägs i 3 eller 4 § skall rätten hava den sammansättning som anges i tredje stycket,

- om ärendet är tvistigt,
- om eljest särskild anledning föreligger därtill, eller
- om ärendet angår

1. medgivande till äktenskap enligt 2 kap. 2 § giftermålsbalken eller till åtgärd beträffande makars egendom enligt 6 kap. 6 § nämnda balk eller förordnande angående sådan egendoms förvaltning i andra fall,

2. talan mot överförmyndares beslut,

3. nedsättning av bolags aktiekapital eller grundfond eller tillstånd till vinstutdelning i bolag eller till fusion,

4. förvaltning av stiftelse, eller

5. tillstånd till viss förvaltningsåtgärd i annat fall än som avses ovan i detta stycke.

I fall som avses i andra stycket skall rätten bestå av en lagfaren domare och nämndemän, när ärendet skall prövas enligt giftermålsbalken eller föräldrabalken, samt eljest av minst tre och högst fyra lagfarna domare. Har nämndemän säte i rätten äger 15 kap. 29 och 30 §§ giftermålsbalken motsvarande tillämpning.

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att ärenden som avser förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap får handläggas av en tjänsteman som inte är lagfaren.

Regeringen får för andra fall än som avses i andra stycket föreskriva att ärenden som avser

1. förordnande eller entledigande av förmyndare eller god man eller inskrivning av förmynderskap eller godmanskap.

2. förordnande eller entledigande av boutredningsman.

3. förordnande av skiftesman vid
bodelning eller arvsskifte samt

4. ärenden enligt lagen (1927:85)
om dödande av förkommen hand-
ling

får handläggas av en tjänsteman
som inte är lagfaren.

	Sid
Proposition	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur regeringsprotokoll den 24 september 1987	4
1 Inledning	4
2 Föredragandens överväganden	5
2.1 Förutsättningar för delegering	7
2.1.1 Boutredningsman	7
2.1.2 Bodelningsförrättare och skiftesman	8
2.1.3 Dödande av handlingar m.m	9
2.1.4 Andra typer av mål och ärenden	10
2.2 Det delegeringsbara områdets gränser	10
2.3 Genomförande, utbildning m. m	11
3 Upprättat lagförslag	12
4 Hemställan	12
5 Beslut	12
Bilagor	
Bilaga 1 Sammanfattning av domstolsverkets rapport (1986:3) Be- slutsdelegation i mål och ärenden vid tingsrätt	13
Bilaga 2 Domstolsverkets lagförslag	15

